

TRE MÅNEDERS ARBEID

Dette skulle egentlig være min avskjed med kunsten.

Det startet med Israels angrep på Gaza i julen 2008. Bare veldig kalde mennesker kan ha forblitt uberørt av bildene av de døde i restene av det som hadde vært hjem, skoler og butikker. Det ble umulig å lese avisene. Hver dag viste de hvordan siviles grunnleggende rettigheter ble trampet ned uten skånsel. Det var sjokkerende stygt. En fryktelige følelse av maktesløshet blandet seg også med vissheten om at jeg ikke hadde noen rett til å kjenne denne smerten; den var jo strengt tatt ikke min. Bildene fra Gaza hadde ingen reell konsekvens for mitt liv. Det var uanstendig å gjøre dette problemet til mitt, og samtidig umulig å skyve bildene unna. Det eneste rette ville være å gjøre noe, å handle.

Jeg mottok en serie henvendelser fra engasjerte kolleger som oppfordret til kulturell boikott av Israel. Vi diskuterte frem og tilbake. Samtalene våre snurret rundt seg selv uten å finne noen vei ut. Vår medfølelse og solidaritet hadde ingen betydning. Verktøykassen vår inneholdt ingen brukbare instrumenter for denne situasjonen.

Hendelsene i Gaza tydeliggjorde hvilke begrensninger jeg har som kunstner. Det er i prinsippet ingenting i veien for å lage kunst basert på følelsen jeg delte med så mange andre den julen. Men i møtet med hvordan begrepet KUNST forstås og forvaltes, oppstår det uoverstigelige etiske problemer rundt kunstverk basert på denne typen situasjon. Uansett hvor gode intensjonene har vært og hvor ekte engasjementet til kunstneren er, blir det for eksempel nærmest umulig å unngå å estetisere andres smerte. Kunstverkene virker evig adskilt fra virkeligheten de springer ut av, og klarer ikke å opprette noen gjensidig dialog med omverdenen.

Arbeidene mine er alltid forsøk på å lage vinduer mot en annen, like virkelig verden, å skape følelsen av andre muligheter. Det er ingenting i veien for å gjøre det gjennom bilder. Men hvis man oppfatter at kunstverket stopper ved bildets overflate, forblir det 'bare' et bilde. Det får ikke virke i betrakterens verden, og har ingen konsekvens. Og i møtet med kunstinstitusjonene, pressen, markedet og offentligheten ellers, er det oftest på denne måten

kunst forstås og formidles. Kunstverkene blir ikke lenger vinduer inn i en mulig virkelighet, men inn i en fantasiverden man ikke trenger å ta helt på alvor. Det er som om de temmes.

Det kjentes fullstendig meningsløst å fastholde kunstproduksjonens viktighet i lys av det som skjedde ellers i verden den julen. Jeg tenkte at dette var definitivt, et endepunkt. Jeg var ferdig, jeg måtte ut av kunsten og inn i den virkelige verden.

For noen handler. Og det de gjør betyr ikke noe annet enn det de gjør, henviser ikke til noe annet. De er i direkte kontakt med virkeligheten. Handlingene deres fører til reelle, konkrete endringer. Det var akkurat dette jeg savnet som kunstner.

Røde Kors forvalter Genèvekonvensjonene, som alle nasjoner har forpliktet seg til. Disse konvensjonene slår blant annet fast at det finnes regler selv i krig, og at sivile har ukrenkelige rettigheter. Angrepet på Gaza var et åpenbart brudd på disse konvensjonene. Det Israel hadde gjort den julen VAR feil, og kunne ikke unnskyldes eller tolkes annerledes. Uavhengig av historiske forløpere og andre faktorer: dette var prinsipielt FEIL. Genèvekonvensjonene var et fast, lysende holdepunkt mot en mørk bakgrunn.

Så jeg tilbød Røde Kors den tiden jeg ellers ville ha brukt på å fylle dette utstillingsrommet. I høst har jeg jobbet fulltid som frivillig i staben på Oslo Røde Kors i tre måneder.

Røde Kors' virksomhet er basert på syv grunnprinsipper: Humanitet, upartiskhet, nøytralitet, uavhengighet, frivillighet, enhet og universalitet. Organisasjonen utøver streng selvkritikk for å ikke miste disse prinsippene av syne. Etter hvert som arbeidsdagene gikk ble jeg mer og mer overveldet over hvilken kraft som ligger i dette. Prinsippene plasserer Røde Kors på utsiden av de mekanismene som styrer samfunnet ellers, og som man ofte kan få inntrykk av er fullstendig enerådende. Man kan ikke styre organisasjonen fra utsiden, den lar seg ikke instrumentalisere. Den står på mange måter nettopp for det jeg mener når jeg snakker om denne 'andre verdenen', og viser at ikke bare er den mulig, den ER. Den er den samme verdenen som vi lever i, bare sett fra en litt annen vinkel.

De som jobber for organisasjonen strekker seg konsekvent mot et tydelig ideal. De konkretiserer det igjen og igjen, og plasserer det igjen og igjen i virkeligheten som et fullkomment faktum foran alles øyne.

Systemene våre ER ikke virkeligheten, de er bare instrumenter for å forstå den og leve i den. Røde Kors er et eksempel på hvordan det fins spor av helt andre forståelsesmodeller inni det systemet vi lever i. De finnes der systemet vårt ikke strekker til, i glippene mellom de forskjellige begrepene vi bruker. Røde Kors' virksomhet er like virkelig som angrepet på Gaza. Den er et uttrykk for virkelige sider ved menneskene, og gir disse sidene en levende, konkret form i verden.

Så jeg brukte fortsatt den tiden jeg ellers ville ha brukt til kunst, til akkurat det samme: muligheter for en litt annerledes verden. Her var det satt i et verdensomspennende system, og handlet naturligvis ikke om mitt individuelle frie uttrykk. Men etter hvert virket det stadig mindre viktig å opprettholde skillet mellom kunstnerskapet mitt og det jeg holdt på med nå. Det kjentes jo egentlig helt likt ut. Og hvis det jeg gjorde på Røde Kors var del av kunstvirksomheten min, så kunne man vel si at i og med at kollegene mine hadde akkurat de samme oppgavene og utøvde dem på akkurat samme vis, så kunne det de gjorde også ses som en estetisk gest? Var det egentlig noen meningsfull forskjell mellom mitt og deres arbeid?

Det er lett å tro at systemene, kategoriene og begrepene vi omgir oss med er naturgitte eller absolutte. At vi må akseptere dem og tilpasse oss grensene mellom ett begrep og et annet, en kategori og en annen. Men hvis man lar blikket hvile på for eksempel et ansikt, er det etter hvert som om konturene av det sakte løser seg opp. Ansiktet er der fortsatt, men mer som en fortetning av tilstedeværelse enn som noe avgrenset fra alt annet. På samme måte tenker jeg at kanskje, hvis vi ser ordentlig på dette rommet, vil veggene som skiller det fra verden omkring miste sin betydning.